

САҢА ОЛОХ

№ 10 (11938) • Кулун тутар 15 күнэ, 2024 сыл, бээтинсэ • 12+

Бу
нүөмэргэ

Улууска — бу күннэргэ

Е.А. Борисов аатынан
бибилэтиэкэ аһылынна /3

Бэлиэ дата

Улуус биир тутаах
тэрилтэтэ /4

Тэрилтэ түбүгэ

Архыып — история
чахчыларын кэрэһитэ /5

Күүтүүлээх ыра санаабыт туолла

Доруобуйа харыстабыла. Улуустаагы киин балыыһа
иккис уочараттаах тутуута түмүктэнэн, кулун тутар 12
күнүгэр олоххо киирдэ /2

Балыыһа тас көстүүтэ // СЭМЭН ЖЕНДРИНОВ ТУРАЙТЫТ

Тэттик

Саха бастакы бырааһа Прокопий Сокольников бүүһүн арыйдылар

Норуот доруобуйатын харыстааһынга ме-
дицинскэй наука ситиһиилэрин киэнник
тарҕаппыт эмчит, саха бастакы дипломнаах
бырааһа Прокопий Нестерович Сокольников
сырдык аатын үйэтитэн, кини бүүһүн арый-
дылар, сибээки дьөрбөтүн уурдулар.

Бүүһү Чурапчы улуунун баһылыга Степан
Саргыдаев, киин балыыһа кылаабынай бы-
рааһа Николай Сивцев уонна клиничко-ди-
агностическай лаборатория сэбиэдиссэйэ
Любовь Григорьевна арыйдылар.

Бүүс ааптарынан СВ Ускуустубатын
үтүөлээх диэйэтэлэ, Петровскай наука уонна
ускуустуба академиятын чилиэнэ Василий
Сивцев буолар. Кини Суорун Омоллоон,
Алампа, Платон Ойуунускай "Ого куйуурдуу
турара" айымньы скульптураларын, о.д.а. ай-
ан-тутан таһаарбыта. Бүүс боруонсаттан ку-
туллубут, постамена — мрамор.

Арыылаахха 7 кыбартыыралаах саҥа дьиз олоххо киирдэ

"Хаарбах туруктаах дьизтэн көһөрүү" феде-
ральной бырагыраама чэрчитинэн улуус-
пут киинигэр эрэ буолбакка, нэһиликтэр-
гэ эмиэ саҥа дьизлэр тутуллан, дьон-сэргэ
олохун тупсарыыга дьолун олук түстэнэр.
Кулун тутар 14 күнүгэр Арыылаах нэһиликтэр
манньык бырагырааманан тутуллубут 7 кы-
бартыыралаах, толору хааччыллыылаах дьиз
үөрүүлээх түгэннэ аһылынна. Эбийиэги Афа-
насий Матвеев салайар "ВостокСтрой" тэрил-
тэ үлэһиттэрэ туттулар. Нэһилиэк баһылыга
Антон Янцен билиһиннэрбитинэн, бу дьизбэ
нэһилиэк кыаммат арангата, кырдыаһас олох-
тоохторо киирдилэр. Былырын күһүн эмиэ
манньык дьиз тутуллан, нэһилиэккэ үлэлии
күлбит исписэлиистэргэ аһаммыта.

"Край родной Чурапчинский" үрэнэр кинигэ бэчээттэннэ

Педагогическай наука кандидата, Максим Ам-
мосов аатынан ХИФУ доцена, биир дойдулаах-
пыт Любовь Семеновна Пахомова сапалта-
тынан, улуустаагы географтар холбоһуктарын
көмөлөрүнэн "Край родной Чурапчинский"
диэн 5-с кылаас оҥолоругар аналлаах үрэнэр
кинигэ бэчээттэнэн табыста.

Учуоталлар мань туспа предмет быһыы-
тынан, эбии дьарыктарыгар итиннэ үрэх-
тэрин бырагыраамаларыгар аттаран
көмөлөһүннэриэхтэрэ, оҥолорго төрөөбүт
дойдуларын туһунан билиини интэриһтэрэ.

Үрэнэр кинигэ кириити тыллаах, барыта
холбоон, 7 бастан турар. Манна Чурапчы
улуунун уруҕута, билингитэ, төрөөбүт дой-
дубут айылбата, улууспут нэһиликтэрэ уонна
нэһиликтэринтэ, чурапчылар киэн туттар
биир дойдулаахтарбыт, улуус олоҕо-дьаһаба,
үлэһит дьоно, кини уонна айылба ситимиз-
һиитэ, Чурапчы сири-уотун инчигитэ сурул-
лубут.

Чурапчыга күн-дьыл туруга

Кулун тутар
15 күнэ
БЭЭТИНСЭ

Кулун тутар
16 күнэ
СУБУОТА

Кулун тутар
17 күнэ
БАСКЫҤААННА

Кулун тутар
18 күнэ
БЭНИДИЗНЬИК

Кулун тутар
19 күнэ
ОПТУОРОУНЬУК

Кулун тутар
20 күнэ
СЭРЭДЭ

Кулун тутар
21 күнэ
ЧЭППИЗ

-27 -30

-26 -33

-29 -28

-27 -24

-22 -14

-12 -14

-13 -15

Өрөспүүбүлүкэ сонуннара

Айсен Николаев Саха сири Бырабытталыстыбатын уонна Ил Дархан дьаһалтатын кытары былаанныыр мунньаҕы тэрийдэ

Манна киин ааспыт сылга ытыллыбыт Бырабытталыстыба үлэтин түмүк отчуотун үчүгэйдик сыаналаата: "Быйыл үтэскэ кубулуйбут Бырабытталыстыба отчуота үрдүк таһымга ытыллына. Көрсүлүүлэргэ былырын кыттааһар элбэх киһи кытынна. Телевидениенан, араадыанан быһа эфиргэ Бырабытталыстыба түмүк отчуота нэһилиэтин улахан интэриэһин тарта", — диир Айсен Николаев бэлиэтэйтэ.

Муус устар 1 күнүттэн РФ Бырабытталыстыбата социальнай бизнесийэ кээмэйин 7,5 % үрдэтэрин эттэ. Манньык бизнесийэни страховый бизнесийэ аабыллыгыгар стажтара тийибэт дьон ылыахтара. Итинни тэҥэ муус устартан судаарыстыбаннай пенсионнай хааччыллыгы туһунан категория гражданнарыгар бизнесийэ кээмэйэ эмиз 7,5 % үрдүөҕэ. Уопсайынан, үрдээһин 4 мол. тахса киһини хабыаҕа.

Ону тэҥэ Айсен Николаев быйылгы сылга эрэгийиэннэр хомунальнай инфраструктураларын систиэмэтин саҕардымга РФ Бырабытталыстыбата 12 млрд солк. үбү туһаайбытын туһунан дьаһалыгар тохтоото.

Ил Дархан РФ Бырабытталыстыбата быйылгы сылга үрдүк үөрэх кыһаларыгар тус сыаллаах үөрэххэ киирэр 900 кэриҥэ хайысхаҕа квотаны олохтообутун бэлиэтэйтэ.

Планерка кыттылыахтара эрэгийиэн социальнай-экономическай сайдыытын сүрүн көрдөрүүлэрин, национальной бырайыактары толоруу хаамыытын, оскуолалары тутуу, суолталаах уопастыбаннай тэрээһиннэр түмүктэрин кэлэсэтилэр.

Видеонан кэтээн көрөр систиэмэнэн хааччыйахтара

Бу туһунан Саха сири Киин быыбардыр хамыһыыатын салайааччы Евгений Федоров брифингэ иһитиннэрдэ.

Киин бүтүн Дойду үрдүнэн ытыллар быыбар аһаҕас, дьэҥкэ уонна кытаанахтык сокуон ирдэбилин тутуһан ытыллыахтааҕын бэлиэтэйтэ. "Күн бүтүн 283 видеонан кэтээн көрөр тэрил таһыллан, бэрэбиэркэни аһа сылдьаллар. Ити өрөспүүбүлүкэ быыбардыр хамыһыыатын 40%-ын хабар. Итинтэн атын учаастактарга быыбар видеога устуу көрүгүтүн ытыллыаҕа", — диир хамыһыыа бэрэссэдээтэлэ эттэ.

Евгений Федоров түүнүн учаастактар сабыллыларын сағана, бюллетенини харайыы оруннаах уонна итэҕэтиллээх буоларын туһунан хас биридди дьайы, харды барыта бэлиэтэниллэн иһиктээгин эттэ.

«Бары видеонан кэтээн көрүү суруйууларын көрүөхтэрин, төтөрү эрийтэрэн уонна хаттаан көрүөхтэрин сөл. Дьокуускайга быыбар күннэригэр анал учаастактарга уонна хамыһыыаларга уопастыбаннай кэтээн көрүү киинэ үлэлиэ», — диир Саха сири быыбардыр киин хамыһыыатын бэрэссэдээтэлэ бэлиэтэйтэ.

Дыгын ооньууларыгар национальной многоборьега сүүмэрдиир чемпионат Чурапчыга буолуоҕа

Чурапчыга кулун тутар 15-16 күннэригэр Саха сири күүстээх многоборецтара мустан, өрөспүүбүлүкэ чемпионун быһаарсыахтара. Түөрт бастыҥ атлет Дыгын ооньууларыгар путёвка тутуоҕа, суруйар ЯСИА.

Чемпионат 70 кг диири уонна онтон үөһэ ыһааһыҥна эр дьонго, мань сэргэ дьахталларга буолуоҕа. Күрэхтэһилэр Федотов аатынан элбэх хайысхалаах киингэ уонна физкультурна, спорт институтун базаларыгар ытыллыахтара.

Спортсменнар национальной ыстанымаларга, тутум эргииргэ, мас-рестлингга, оһуун ытыыга, сүүрүүгэ, хапсадайга, ыараханы көтөҕүүгэ киирснэхтэрэ. Хас биридди көрүүгэ наһараадаланыахтара.

СӨ Ил Дарханын уонна Бырабытталыстыбатын
пресс-сулууспата.

Күүтүүлээх ыра санаабыт туолла

Доруобуйа харыстабыла. Улуустааҕы киин балыыһа иккис уочараттаах тутуута түмүктэнэн, кулун тутар 12 күнүгэр олоххо киирдэ.

Сэмэн ЖЕНДРИНСКЭЙ

Өр сылларга ыра санаа онгостубут Прокопий Сокольников аатынан улуустааҕы киин балыыһа иккис уочараттаах тутуута түмүктэнэн, кулун тутар 12 күнүгэр олоххо киирдэ. Улуус дьонун-сэргэтин үөрүүтүн үлэстэн, СӨ Ил Дархана Айсен Николаев быһа биэриигэ кытынна.

Ил Дархан Айсен Сергеевич: "Үйэлэргэ үлэһит дьонунан биллибит Чурапчы улуунун устуоруйатыгар бэлиэ күн үүннэ. Доруобуйа харыстабылын салаатыгар өссө дьаныһан үлэлэһэн, ыарыһах аһсаана адыһырын ситиһиэхпит. Онуоха манньык үрдүк хаачыстыбалаах балыыһалар үлэбэ киирэн, дьон олохун харыстымрга, доруобууларын көрүнэллэригэр төһүү буолуохтара диир эрэһэбин".

Бу күн өрөспүүбүлүкэ үрдүнэн социальнай суолталаах 12 эбийиэк тэҕинэн үлэбэ киирдэ. Онтон Чурапчы улууһугар — 3 эбийиэк.

Саха сирэ, Дойду бэрэсидьиэнин национальной бырайыагынан көрүлүбүт үбүн кээмэйинэн, Арасыйаҕа лидердэр аһсааннарыгар сылдьар. "Доруобуйа харыстабыла" национальной бырайыак сүрүн сыала-соруга диир — олохтоохтор дойдуларыттан ханна да ыраалпакка, мэдиссиинэ көмөтүнэн туһаналларыгар туһаайылар.

Сырдык кабинеттардаах, көрдүөрдээх, киһи киирэр-тахсарыгар табыгастаах гына онгоһуллубут таас балыыһаны тутуу 2021 сыллаахха сағаламмыта. 3332 тыһ. кв.м. эиннээх, 3 мэдиэмэннээх балыыһага үлэһит устуобуйа толору тэрилиннэ, санга оборудованиеларынан, тизиниһкалэринэн толору хааччылына. Онуоха Чурапчы улууһугар магнитнай-резонанскай томография (МРТ) таһыллан үлэтин сағалаата. Онон билигин дьон-сэргэ ханна да ыраалпакка, үрдүктэн көрдөрүнэр, эмтэнэр кыахтанна. Бу барыта "Доруобуйа харыстабыла" национальной бырайыак көмөтүнэн олоххо киирдэ.

Таас балыыһа биһир симизнээҕэ 100 киһини тэҕинэн көрөр-истэр буолуоҕа, терапия отделениетыгар 23 куюйка мизтэ туруорулуна, дьахталлар, оһолор консультациялара, терапия иһинэн 10 куюйкалаах күнүскү стационар, стоматология уонна самотическай ыарыһаах дьону реабилитациялыр мэдиссиинэ отделениэ үлэлиэхтэрэ. Онон улуус дьонно барыта туһаныаҕа.

Лидия Федорова, медосмотр кабинэтин сизэстэртэ, 40 сыл стажтаах испислиһис: "Саҥа балыыһабытыгар

Алай лизэнтэни быһыы түгэниһтэн ааппар туһэриһтэ.

кирэн, үөрүүбүт улахан. Үлэлииргэ бары усулуобуйа тэрилиннэ. Дойдубут Бэрэсидьиэнигэр Владимир Путинга, Ил Дархаммытыгар Айсен Николаевка, СӨ Бырабытталыстыбатыгар, улууспут дьаһалтатыгар, кылаабынай бырааспытыгар Николай Сергеевичка, тутуу үлэһиттэригэр улахан махталбытын тизэрдэбит".

Тыа сиригэр компьютернай томограф үлэлэтэринэн, үрдүктэн ыарыһах диагноһын суһаллык быһаартарарыгар тодоостоох буолла. Олохтоохтор үрдүк хаачыстыбалаах тэрилинэн хааччылыыт стоматология, хирургия, ЛОР кабинеттара баалларынан, үөрэллэр. Манна аудиометр, экосинускоп уонна ЛОР быраастар ыралара — элбэх функцияны толорор үлэ остуоллара турда.

Саҥа аппараты үлэлэтэргэ, туһанарга испислиһистэр анаан-минээн эрдэттэн үөрэнэн, ананан кэллилэр. Мань таһынан "Земский доктор" бырагырааманан 9 быраас кэлэн үлэлиир. Улуус бырааһынан хааччылыыта 84%, орто мэдүлэһитинэн хааччылыы 101% тэҕнээһэр.

Николай Сивцев, Чурапчы киин балыыһатын кылаабынай бырааһа: "Өр кэтэспит саҥа балыыһабыт бүтүн үлэбэ киирдэ. Билигин дьон-сэргэбит уһун уочараты кэтэспэккэ, хас даһаны сиринэн сүүрбэккэ, туһааннаах көмөнү ылыахтара. Бүтүгү бэлиэ түгэнинэн кэллэһэлэр-бэр эбэрдэбин тизэрдэбин. Саҥа балыыһага сағалыы күүһүнэн ситиһиһлээх үлэни-хамнаһы бағарабын".

Екатерина Павлова, 78 саастаах Чурапчы нэһилиэгин олохтооһо: "Улууспут балыыһатын уратыта диир — дьин сағалыы тыһыннаах. Манна үрдүк таһымнаах испислиһистэр үлэлиһлэр. Оо, урукку быраастар кытаанах да усулуобуйага үлэлээн-хамсаан аһаахтаабыттар. Билигин кэлэктиниһкэ бары үтөөнү, ситиһини бағарабын. Үөһэҥи салаттабытыгар, сағалааҕчыларбытыгар истинник махтанабын".

Айыылар уонна аныгы мэдиссиинэ көмөтүнэн, бар дьон чэҕизин туруктанарын туһунан Валерий Герасимов сахалыы сизэринэн алгыһы түһэрдэ.

Чурапчы улууһун баһылыга Степан Саргыдаев: "Улууһум олохтоохторун Таас балыыһабыт иккис уочараттаах тутуута үлэбэ киирбитинэн, истинг эбэрдэбин тизэрдэбин. СӨ Ил Дархана Айсен Николаев этэн аһарбытын курдук, улууспут устуоруйатыгар бэлиэ күн үүннэ. Улууспутугар үс социальнай суолталаах улахан тутуулар үлэбэ киириһлэрэ умнуллубат түгэнинэн буолар. Бу инникигэ сайдыы, инникигэ эрэл уонна дьон-сэргэ туһунан Дойдубут бэрэсидьиэнин үлэтэ-хамнаһа көстөр.

Үрүн халааттаах аанньалларбыт, дьоммут доруобуйата чэҕизин буоларын туһунан таһаарыһаахтык үлэлээн-хамсаан. Дойдубут баһылыгар Владимир Путинга, СӨ Ил Дарханыгар Айсен Николаевка, СӨ Бырабытталыстыбатыгар, Доруобуйа харыстабылын министэриһтибэтигэр, киин балыыһа кэлэктиниһкэ, тутуу аҕаччыларбытыгар, сағасчыкка Гаврил Скрыбыкинга, "Адгезия" ХЭТ бары үлэһиттэригэр дьонум-сэргэм аатыттан истинник махтанабыт".

Санатан эттэххэ, "Доруобуйа харыстабыла" национальной бырайыак сүрүн соруга үлэлиир саастаах дьон өлүүлэрин аҕыһатымга, мэдиссиинэ тэриһтэтигэр каадырынан хааччылыыга, профилактическай көрдөрүүгэ нэһилиэтин улахан аһаарын хабарга туһуланар. Дойду Бэрэсидьиэне 2024 сыллааһы уочараттаах ыҥырымыгар, 2030 сылга диири о.э. алта сыл устата эбии триллион сууманы чуолаан доруобуйа харыстабылын тэриһтэлэрин тутууга, өрөмүөннээһиниһтэ итиһиннэ саҥа оборудованиенан хааччылыыга көрүүлэрин иһитиннэриһтэ.

Сонуну
бу сизгэнэн
киһирэн
көрүҥ

Е.А. Борисов аатынан бибилэтиэкэ аһылынна

Улууска — бу күннэргэ. Бибилэтиэкэ санга каадырдары үүннэрэн таһаарар өй, билии кыһата буолуоҕа.

Людмила ГОРОХОВА

Кулун тутар 12 күнүгэр Чурапчы нэһилиэгин килбэйэр киинигэр Егор Афанасьевич Борисов аатынан улуустааҕы бибилэтиэкэ-архып дьиэтэ аһылынна. Санга, билигин ирдэбилгэ эппиэттир бибилэтиэкэ дьиэтэ икки этээстээх, 600-тэн тахса кв.м. иэннээх.

Манна Өрөспүүбүлүкэ бастакы Ил Дархана, бары ытыктыыр киһибит Егор Афанасьевич олодун устата туһаммыт, мустут, билиилээх дьон автографтаах тус архыбын кинигэлэрэ, салайааччы буолуовуттан суруммут блокноттара, тэртээтэрэ, өрөспүүбүлүкэбит историятын кэпсиир докумуоннара, хаартыскалара уонна хартыыналара көрдөрүүгэ турдулар.

Сахалыы сизиринэн, санга дьиз аһыллытыгар Иван Попов алгыс түһэрэн арчылаата.

Үөрүүлээх дьаһалга, Арасыйыа Бэдэрээсыйэтин сенатора Егор Борисов, улуус баһылыга Степан Саргыдаев, СӨ Ил Түмэн Сударыстыбыннай мунньаҕын дьокутаата Павел Пинигин, СӨ култуураҕа уонна духуобунай сайдыыга министириин бастакы солбуйааччы Мария Турантаева, СӨ национальнай бибилэтиэкэтин дириэктэрин бастакы

Санга дьиз кулүүһүн туттарыы түгэнэ. Үлэстэрэ: Түрүмүтэ

солбуйааччы Василий Борисов, уопсай Өрөспүүбүлүкэ-тээҕи «Үтүө дьыала» хамсааһын «Моя Якутия в 21 веке» салайааччыта Алексей Петров, «Туймаада нефть» хампаанньа генеральнай дириэктэрэ Степан Чепалов эбэрдэ тылларын эттилэр.

«Биһиги бу күнү өр да көтөстүбүт. Былырын ардаа суох ыраас сайынны күнүгэ Егор Афанасьевич аатынан бибилэтиэкэ-архып бастакы сыбаайатын түһэрбиппит. Быйыл, биир баар-суох ытыктыыр киһибит үбүлүйдээх сылын көрсө, олус тупсаҕай, санга эбийиэк олоххо киирбитинэн, өссө төгүл эбэрдэбин тирээдэбин. Бу дьизэ үлэ-хамнас былаанна киэн. Ол курдук, эдэр ыччаты, санга каадырдары үүннэрэн таһаарар өй-санаа кыһата буолуоҕа», — диэн улуус баһылыга Степан Ана-

тольевич эттэ.

Егор Афанасьевич: «Ханнык баҕарар нэһилиэккэ, ханнык баҕарар сиргэ — уокка дьон — сэргэ сайдыны, тутууну быһаарар. Тутуу эбийиэктэрэ баар буоллахтарына, ол нэһилиэк, улуус сайдар. Онон бүгүн үүнэргэ-сайдарга биһирэмиз улахан түһүлгэ аһылынна. Төрөөбүт улууһум манньк биир кэм сайдан, биһирэ-биһир кыайыылары ситиһэн иһиз диэн эрэнэбин», — диэн эттэ уонна кини олодун устата мустут, туһаммыт кинигэлэрэ, бэйэтин уопутун кэпсиир матырыйааллара эдэр ыччакка үүнэллэригэр-сайдалларыгар күүс-көмө буолуохтара диэн бэлиэтээтэ.

Улуустааҕы киинизм-мит бибилэтиэкэ-архып дириэктэрэ Вера Аполлоновна биһир идэлээхтэрин,

олохтоохтору истинник эбэрдэлээн туран, бибилэтиэкэ-архып дьиэтэ тутулуутугар күүс-көмө, өйөбүл буолбут дьонго истинник махтанна.

Бибилэтиэкэ мантан иннэ култуурунай, иитэр-үөрэтэр үлэтэ өссө таһаарылаах буолуо диэн олохтоохтор үөрэллэр. «Бүгүн бүгүн өрөспүүбүлүкэ бибилэтиэкэлэрин эйгэтигэр улахан сырдык бэлиэ күн. Ол курдук, икки этээстээх санга таас бибилэтиэкэ үлэҕэ киирбитинэн, олохтоохтор, ааҕааччылар олус үөрөбүт. Өр кэм ырааһытубут баҕа санаабыт туолла. Мин 40 - ча сыл киин бибилэтиэкэ-архып дьиэтэ үлэлээбиппин. Онон үөрүүм мунгура суох. Санга бибилэтиэкэ билигин ирдэбилгэ сөп түбэһэн, сайдыны, үүнүүнү түстээн, элбэх ааҕааччылардаах үлэлиэ диэн эрэнэбин», — диэн Чурапчы нэһилиэгин олохтооҕо Наталья Захарова үлэстэ.

Санга, тупсаҕай бибилэтиэкэ-архып дьиэтэ дьон-сэргэ духуобунай өтүгүнэн сайдарыгар, билиини-көрүүнү илгэринэригэр бигэ олугу ууруоҕа.

Сонуну
бу сизгэ
кирэн
көрүң

Чурапчы улууһугар эрэгийиэннээҕи дьыалабыай оонньуу буолла

Марфа ПЕТРОВА

Чурапчытааҕы спорт институтугар «Старт» илин эгээрдээҕи дьыалабыай оонньуу буолла. Дьаһал эрэгийиэн социальнай-экономическай балиитикэтин үлэлиир механизмын тупсарымыга уонна кыһалҕалаах бопкуруостары быһаарымыга аналла. Маны сэргэ сүүрүн смалынан ыччат наукаҕа кыаҕын уонна айар дьоруун түмэргэ сөптөөх эйгэни тэрийин буолар.

Дьыалабыай оонньуу Федерация Сэбиэтин тьа хаһаайыстыбатын, ас-үөл балиитикэтигэр уонна айылҕаны туһанымыга кэмитиэтин бэрэссэдээтэлин солбуйааччы Егор Борисов этиитинэн тэриллэр.

«Дьыалабыай оонньуу улуус баһылыга Степан Саргыдаев көбүлээһининэн ытыллалар. Кини эдэр каадырдары таһаарымыга улахан болломтону уураа хайҕабыллаах. Салайар улууһугар тус бырагыраамалары үлэлэтэр. Ыччаттар бу курдук өрөспүүбүлүкэ кыһалҕаларын быһаарымыга хампаанданан үлэлиилэрин биһирэбин. Онон бу идэ-йэни ойүүбүн», — диэн тэрээһин үөрүүлээх аһыллытыгар РФ Сенатора Егор Борисов бэлиэтээтэ.

Дьаһалга Амма, Мэнэ Хаҕалас, Тьаатта, Уус Алдан уонна Чурапчы улууһуттан эрчимнээх, көхтөөх ыччаттар, лидердэр муһуннулар. Уопсайа, 49 кыттааччы 7 хамаандаҕа арахсан, икки күн устата улуус сайдыытыгар түһүлүмүт инновационнай бырайыактары суруйдулар. Сорудахтарыгар аграрнай туризм, логистика, тутуу, онгортан таһаары уонна да атын өрөспүүбүлүкэ-битигэр сайдыыт хайысхалар киирдилэр. Эдэр исписэлиистэр ардыларыгар бастыҥ ыччаттар, улуус баһылыга Степан Саргыдаев сүбэтинэн, өрөспүүбүлүкэ каадырын резервэтигэр киириэхтэра.

Алгыстаана Федорова, Чурапчы нэһилиэгин ыччаты:

— Бу дьыалабыай оонньууга бастакы холонуум буолар. Ол эрэри быйыл кыһын Николаев форумугар кыттыбытым. Онон кизба, хайысхата майгыныным диэн бэлиэтээтим. Тус бэйэм иккис «Оранжевый» бөлөххө түбэстим. Хамаандабытыгар Уус Алдан, Тьаатта, Мэнэ Хаҕалас бэрэстэбинэллэрэ бааллар. Сэрэбиэйиэн «Утаҕы онгортон таһаары» тизмэтин таллыбыт. Хамаандам дьонун кытта билсэн, алтыһан, үлэбин борк онгортон көмүскээбипит.

Оонньуу түмүгүнэн кыайымылаах хамаанда хас биһирдэ чилиэнэ ноутбук ылла. Иккис миэстэ буолбуттарга сыналалаах планшеттары, үһсү миэстэ буолбуттарга ноутбуктары туттардылар. Сүүрүн успуонсарынан «Туймаада» акционернай уопастыба буолла.

Бэлиэтээн эттэххэ, бу дьыалабыай оонньуу 2009 сылтан ытыллыбыт «Министир» оонньуу санга кизба буолар. Манньк оонньууга кыттыбыт сорох ыччаттар өрөспүүбүлүкэ каадырын резервэтигэр киирэн, өрөспүүбүлүкэбит сайдыытыгар сүткэн кылааттарын киллэрсэллэр.

Спорт. Чурапчыга санга спорт уораҕайа үлэҕэ киирдэ

Марфа ПЕТРОВА

Чурапчыга уһулуччулаах спортивнай салайааччы, маассабай спорду тэрийээччи Афанасий Софронов аатынан санга култуура уонна спорт комплекса аһылынна.

Тэрээһин үөрүүлээх чааһыгар СӨ Ил Дархана Айсен Николаев видео-сизбээһинэн холбонон, историяҕа киирэр бэлиэ түгэнгэ кытынна, олохтоохтору эбэрдэлээтэ.

Тутуу 2022 сыллаахха Чурапчы нэһилиэгин дьаһалтатын, спорт уопастыбаннаһын уонна олохтоохтор көбүлээһиннэринэн салаа-ламмыта. Эбийиэк «Демография» национальнай бырайыак чэрчитинэн, «СӨ физкултуураны уонна спорду сайыннары» инвестиционнай бырагыраама-

нан регион буддьүөтүттэн үбүлээн үлэҕэ киирдэ.

«Биһиги, чурапчылар, Дмитрий Коркин, Афанасий Софронов курдук улуу дьоммутунан кизн туттабыт. Кинилэр спорт сайдыытыгар, спорт кизгик тарҕанарыгар сүткэн кылааттары киллэрбиттэрэ. Дэлэҕэ даҕаны, күн бүгүнүгэ диэри өрөспүүбүлүкэҕэ «Чурапчы — спорт туоната» диэн аатынан биллэбит. Эрдэ Дойду бэрэсидьиэнэ Владимир Путин 2024 сылга спордунан дьарыктанар дьон ахсаана 55 %-тан кырата суох буолуохтааҕын туһунан сорук туруорбута. Онон бу тутуу ытыллан, нэһилиэннэ сөбүлүүр көрүнгүнэн дьарыктанарыгар толору усулуобуйа олохтонно уонна доруобуйаларынан хааччактаах дьон сылдыарыгар табыгастаах эйгэ тэрилиннэ», — диэн спорт комплекс

дириэктэрэ Михаил Степанов эбэрдэ тылыгар эттэ.

Икки этээстээх эбийиэк 1692,38 кв.м. иэннээх. Бу сырдык, кизг-куон саалада спорт араас көрүгнэригэр, сахалыы төрүт оонньууларга дьарыктаныматтара, ону тэнэ тренажернай саала үлэлиэҕэ. Манна анал инструктор көрүлүөҕэ. Ону таһынан биһирдэлиэн исписэлиистэр фитнес, аэробика дьарыктарын туспа төлөбүрдээх тэрийэр кыахтаахтар. Онон нэһилиэннэ бары араҕатын хабар сыалтан нэдиэлтээҕи график онһууллара былаанналар.

Елена Макарянская, Чурапчы нэһилиэгин олохтооҕо:

— Мин 2011 сыллаахтан спордунан сөбүлээн дьарыктанамын. Ол иһин спорт комплекс үлэҕэ киирэрин олус күүппүтүм. Пандемия

буолуон иннинэ КСК-га дьарыктанарым, оччолорго олус тынны, тренажернай саалата кыараҕас этэ. Эбийиэтин, күрэхтэһиһилэр буолар күннэригэр төрүт да үлэлээбэт буолара. Пандемия сааламмытыгар таһыр-дья дьарыктанарга күһэлэ-либитим. Онтон билигин Чурапчытааҕы успуорт институту тренажернай саала-тыгар дьарыктанамын, манеһыгар сүүрбим. Аны мантан ыла, чугасты КСК-бар дьарыктанар буолабын. Мин нэдиэлэҕэ үстэ силовый эрчиллилэри онгору-бун, онтон атын күннэргэ сүүрбим, хаамабын. Ол иһин тренажер бөҕө кэлбитин, кизг саал тутуллубутун үөрө көрдүм.

Сонуну
бу сизгэ
кирэн
көрүң

Улуус биир тутаах тэрилтэтэ

Бэлиэ дата. Чурапчы улуунун ветеринарнай чинчийэр лабораториятын 75 сыла туолла.

Августа ДАВЫДОВА.

Саха сиригэр биир бастакынан тэрил-
либит Чурапчы улуунун ветеринар-
най-чинчийэр лабораторията быйыл
кулун тутар 15 күнүгэр тэриллибитэ
75 сыла буолла. Бу тыа хаһаайысты-
батын сүрүн хайыската буолан, үгүс
сыл тухары иитэр-көрөр сүөһүбүт,
сылгыбыт, атын даҕаны харамайбыт,
итилэргэн ылыллар бордуюуксуйалар
хаачыстыбалара киһиэхэ куттала суох
буолууларын хонтуруоллаан, сысты-
ганнаах, киһиэхэ кутталлаах ыарыы-
лар турбаттарын, араас дьааттарган
сүһүрүү тахсыбатын туһугар араас
чинчийилэри ыытан, ыарыылары тэ-
ниппэккэ, кэмигэр элбэх үлэни тэри-
йэр ветеринарнай-чинчийэр лабо-
раторияга икки үйэ алтыһытыгар
үлэлээн ааспыт үтүө дьоммут туһунан
бэлиэ түгэнгэ ахтан ааһар тобостоох.

1949 сылтан саҕалаан, чинчийэр
лаборатория 75 сыл устата сайдытын,
араас усулуобуйага үлэлээн ааспыт
биһиги биир идэлээхтэрбит үлэлэ-
рин, чуолаан Чурапчы, Таатта улууста-
рыгар чинчийэр лабораториянан би-
гэргэммит ханнык көрүүгү ыарыылар
тура сылдыһыттарын, ханнык уустук
үлэлэр ытыллыбыттарын история
чахчылар кэрэһилиир.

Түгэнинэн туһанан, бу 75 сыл уста-
лаах-туоратыгар араас кэминэргэ үлэ-
лээн ааспыт биир идэлээх ытык-маа-
ны бэтэрээннэрбитин уонна билигин
үлэлиин сылдыар үлэһиттэри Чурапчы
улууһунаагы ветеринарнай сулууспа
аатыттан итиник-истинник эбэрдэ-
лиибит! Эһиги үлэлээн ааспыт үлэһит
түмүгэ эдэр келүөнэ ыччакка холобур
буолар. Баҕарабыт чэгиэн буолууну,
уустук үлэһитигэр үрдүктөн үрдүк си-
тиһиһилэри, дьизэ кэргэн-ниһигэр дьолу,
уйгулаах олоһу!

Чурапчы улууһугар вете-
ринарнай сулууспа 1921
сыллаахха тэриллибит
буоллабына, ветеринар-
най чинчийэр лабо-
ратория, Саха сиригэр биир
бастакынан, 1949 сыл-
лаахха кулун тутар 15
күнүгэр, 28-с №-дээх би-
рикээһинэн Чурапчыны
уонна Тааттаны хабан,
бактериологической лабо-
ратория быһыытынан тэ-
риллибитэ.

Ветеринарнай амбулато-
рия дьизитин иһигэр биир
хоһу уонна сааланы ылан,
үлэ саҕаламмыта.

Бастакы тэрийээччинэн
Саратовтаагы ветеринар-
най институту бүтэрбит
Дмитрий Иванович Сизен-
ко буолар. Оччолорго Дми-
трий Иванович ветлечебница
старшай ветеринарнай бы-
рааһынан үлэлиирэ. Онон
лаборатория бастакы сэби-
адиссэйэ буолан үлэтин
саҕалайыр. Лабораторияга
икки лаборант, икки сани-
тарка, бухгалтер, конюх-ку-
чер (аттары көрөр үлэһит,
урукку кэминэргэ атынан эрэ
сылдыһалара) штаттара баал-
лара.

Ол сылларга байэста
үөрэнэн лаборантканан үлэ-
лээбит Мария Николае-
вна Решетникова (Коркина)
уонна дириэктэр кэргэнэ
Наталья Михайловна Сизен-
ко лаборантканан, Праско-
вья Михайловна Ильина, Ев-
докия Андреевна Черных,

Дьыллар уонна дьоннор

Нина Григорьевна Алексее-
ва, Мария Ивановна Мазина
санитаркаларынан үлэлээ-
биттэра. Оттон Гаврил Гри-
горьевич Пермяков, А.Я.
Барашкова, Григорий Гав-
рильевич Кузьмин, Татьяна
Алексеевна Сокольниковна
уо.д.а. бухгалтердымы сыл-
дыһыттар. Аттары көрөр
конюх-кучер диэн дуоһунас-
ка элбэх киһи кириэн үлэ-
лээн ааспыт: Исаак Смир-
ников, Нестер Петрович Мо-
настырев, Анисим Иванович
Захаров, Василий Гавриль-
евич Кузьмин, Василий Серге-
евич Постников, Иван Ива-
нович Сивцев уо.д.а.

1949 сыл бастакы аҕа-
рыгар бруцеллез ыарыыга
402 боруоба чинчиллибиттэ-
тэн, алта сүөһү ыарыылааҕа
биллибитэ. Онон ветбакла-
боратория сэбиэдиссэйин
эбэһиннэһин толорооччу
Николай Иванович Купе-
ровка бруцеллеһу салгыы

чинчийэригэр соруудахтаа-
быттар.

Бруцеллез ыарыы Саха
сиригэр 1936 сылтан бэлиэ-
тэммитэ. 1939 сыллаахха
балаһан ыйыгар уонна ал-
тынныга Дьокуускайтан
ереспүүбүлүкэтээҕи вете-
ринарнай-уопут онгорор стан-
цияттан лаборант-веттехник
В.В. Галибаров бруцеллезка
7000 боруоба хааны көрөр
былааннаах, аан бастаан, ко-
мандировкага кэлэр. Бу үлэ
түмүгэ ханнык да архыыптан
көстүбэтэ. Оройуонга бру-
целлез ыарыы 1947 сылтан
баара биллибит. Оройуон
17 колхуоһуттан аҕыһыгар
(Одзулуун, Болтоно, Дьаа-
рылла, Хатылы, Хоптоҕо, Бо-
лугур, Соловьев нэһиликтэ-
ригэр) чинчийи ытыллан,
3248 боруоба ылыллыбыт.
Онуоха 67 боруоба мөлтөх
туругу көрдөрбүт.

1948 сыл, атырдьах ыйын
27 күнүнээҕи 59 №-дээх би-

рикээһинэн Болтоно нэһи-
лиэгэр Стаханов аатынан
колхуос Ньүүччэ ферматы-
гар бруцеллезтаах ынахтары
туспа тутарга изолятордар
тэриллибиттэрэ. Оройуон
кылаабынай ветеринарнай
бырааһын эбэһиннэһин то-
лорооччу Сергей Ивано-
вич Чухров, отчуотуттан
көстөрүнэн, райисполком
1949 с. от ыйын 16 күнүнээҕи
303 №-дээх быһаарытынан,
бруцеллез ыарыыны утары
дьаһаллар ытыллыбыттар.
Сыл устата 10 колхуоска
барыта 580 сүөһү боруобата
чинчиллибиттээн, 44 бо-
руобага ыарыы баара бил-
либит. 1948 сыллаахха 420
сүөһү чинчиллибиттээн, 29
боруобата ыарыылаах диэн
көстөр. Бруцеллез ыарыыт-
тан ураты ынах сүөһүгэ өссө
эмкар (хааһырҕас) ыарыы бэ-
лиэтэммит. Салгыы бу си-
тэнэн кириэн ааһыт!

Сонуну
бу ситгэн
кириэн
көрүт

Ыччат бэлиитикэтэ. Чурапчыттан - Аан дойдутаагы ыччат бэстибээлигэр

Марфа ПЕТРОВА.

Кулун тутар 1-6 күннэригэр
Сочи, РФ Бэрэсидьиэнэ Вла-
димир Путин дьаһылынан,
Аан дойдутаагы ыччат бэс-
тибээлэ ытыллына. Манна
Саха сиригэр 63 ыччат кы-
тынна. Онон кирисэн кытын-
ным. Маныаха 800-тэн тахса
киһиттэн үс түһүмэстээх
сүүмэрдээһини ааспыппыт.
Онон бу улахан тэрээһингэ
кыттар чизэксэ тиксиппи-
пинэн, олус үөрэбин. Аҕардас
Саха сиригэр аатыттан кытты
- бу туһунан киһи туттуу
уонна үрдүк ситиһин дии са-
ныбын.

Дьокуускай куораттан 12 чаас
көтөн, сайынҕылы итин күн-
нээх Сочи баар буола түспү-
пүт. Тута аэропорка волонтер-
дар үөрэ-көтө көрсөн, айантан
сылаабыт ааһан хаалбыта. Тэ-
рийээччилэр кыттааччылар-
га бэстибээл бэлиэтин - чебу-
рашканы бэлэхтээбиттэрэ.
Ону хас биридии киһи бэлиэтин
көрүүтүнэн симээн, киэргэтэн,
атын кыттааччыны кытта атас-
таһыы тэрээһинэ ытыллан,

умнуллубат түгэн буолбута.

Бэстибээл «Инникибитин
бииргэ түстүбүт» девизтээх
ытыллына. Сүрүн смалынан
- хас биридии киһи дойду
дьыллаларыгар оруоллааһын тиз-
дин. биһиги аан дойду бүтүүнэ
буоларбытын өйдөтүү, сиздээх
дойду туһугар араас норуот ыч-
чатын сомоҕолуур, түмэр эй-
гэтин тэрийи буолар. Манна
сөп түбэһиннэрэн, бэстибээл
үөрүүлээх аһыллыта «Мин
уларыабын, ол иһин дойду
уларыа» тиэмэҕэ туһулан-
на. Фантастической шоуа эдэр
кыыстаах уол Аделина уонна
Андрей тапталларын истори-
ятын көрдөрдүлэр. Кинилэр
улаатан, бастакы ыарахаттары
көрсөн, олоххо суолларын булу-
нан, уларыа турар Сиргэ дьол-
лоох буоларга бэйэлэрин туһу-
гар, дьизэ кэргэннэри туһугар
эппизтинэстээх буолалларын
чаҕылхай үгүкүүнэн, ырыанан,
хор толоруутунан көрдөрдүлэр.
Улахан, 10 000 мистэлээх саа-
лааҕа толору мустубут дьон-сэр-
гэ долгуйа, дьоруойдары кытта
тэигэ санаарҕаһан, үөрэн
көрдүбүт. Уһус сүрүн дьоруойу-
нан дьон эйгэтин, орто дойдуну

өйдүү сатыыр искусственной
интеллект буолла. Кинини Арас-
сыыа биллэр артыыһа Кон-
стантин Хабенский оонньоото.
Маны тэҥэ шоу түмүк ырыатын
сөбүлүүр артыыһым Полина Га-
гарина толордо.

Бу алта күн устата «Сириус»
федеральной территориятыгар
800-тэн тахса араас киэптээх
туһалаах, интэриһинэй, ураты
тэрээһиннэр тиһиктээхтик ы-
тыллынылар. Ол курдук, Арас-
сыыа биллэр салайааччыла-
рын, аатырбыт спортсменнары,
култуура, бэлиитикэ дьизэтэл-
лэрин, блогердары кытта көр-
сүһүүлэр, аһаҕас кэспэтиилэр
ытыллынылар. Арассыы-
йатаагы «Знание» уолсаһыба
6 былаһаакканан үөрэтэр диэк-
сийэлэри тэрийдилэр. Онон
бэриллибит түгэни мүччү ту-
тумаары, хас сарсыарда аайы
6 чаастан, спорт сулустарын
кытта дьарыктан саҕалаан,
киһэ 11 чааска диэри үөрэнэн,
сага биллилэри иһигэринэн, биер
санаалаах ыччаты кытта бил-
сигэн, кэспэр көрөн күммүт
бүппүтүн билбэккэ да хаалар-
быт. 20 тыһыынча кэриҥэ кыт-
тааччыны хабар территорияга

сатыы да сырыттарбыт, көр-
бөтөхпүтүн көрөн, сөҕөн-мах-
тайан, сылайыппытын да ум-
набыт.

Диэксийэлэргэ суруналыыс
буолан, медиага сыһымнаах
тэрээһиннэргэ сырыттым. Ол
курдук, сага технологиялар ин-
формацияны тиздигэ кыла-
тарын уонна төттөрү өттүнэн
дьайымын туһунан, чуолаан
дьиннээх хаартысканы, сонуну
нейросеть үлэтигэр араарар-
га, чахчыны уонна сымыһа
сурагы быһаарарга, блогердар
эппизтинэстэрэ туохха сытарын
туһунан уопуттаах эксперттер
кэспээбиттэрин интэриһир-
гээн иһиттим. Билигин кэмгэ
искусственной интеллект олус
сайдыбытын сөҕө көрдүм. Өссө
икки-үс сылынан сага таһымга
тахсара сабадаланар эбит. Маны
таһынан документалист, по-
литической обозреватель Ста-
нислав Васильев исторической
чахчыларга тохтоон, анал ба-
йыаннай дьайыы саҕала-
ныаһыттан дойду уларыыбы-
тын туһунан кэспэстэ.

Ону таһынан «Аан дойдутаа-
гы ыччат куоратын аэропорду-
гар» Арассыыа 89 регионун

истиэндэлэрэ турдулар. Манна
төрүт култуурабытын, билигин
олохпугун сырдатар быһаҕа-
каны дьон сэнээрэ көрдө. Ыл-
дыттар хабылыкка хаамыскаҕа
сөбүлээн оонньоотулар, саха-
лы мозаиканы хомуйдулар.

Биер бэлиэ түгэнинэн биһиги
дэлэгэссийэбитигэр сыһыма-
рыллыбыт Африка дойдуларын
бэрэстэбииттэлэрин кытта көр-
сүһүү буолла. СӨ Бырабыыта-
лыстыбатын бэрэссэдээтэлин
солбуйааччы Ольга Балакина
кытына. Кини биер полуша-
риета, биер Сиргэ олоһор хоту
уонна согуруу дойдулар доҕор-
дуу буолалларыгар баҕа санаа-
тын тизэртэ. Салгыы биер дой-
дулаахпыт Анастасия Алексеева
үс тыһынан оһуоһай таһааран,
тэрээһин кыттылаахтарын
сөхтөрүүн сөхтөрдө.

Ити курдук, историяга
киирэр бэстибээлгэ кыттан,
сага биллилэри, уопуту ыттым.
Түгэнинэн туһанан, СӨ Ыччат
дьыллаларын уонна социаль-
най коммуникация министи-
рествитигэр, улууһум, нэһи-
лиэгим дьаһалтатыгар уонна
үлэлиир тэрилтэлэр махталбын
тиэрдэбин.

Улууслут одоотхооторо
архыпка хэлэн, сэртнир бол
пууостаргыстынан дьарыкта
нып. Төрүчүкүн дьарыктына
бадалаахтарга консультаци
биярбит. Вилсэр төл 41-714.

Көлүөнэ ситимэ салҕанар

Ахтан-санаан. Кэнчээри ыччаттарбытыгар үйэтитэр санааттан аҕабыт туһунан иһирэх ахтыбытын аныыбыт.

Сэри, итиэннэ партийнай-хаһайыстыбаннай үлэ бэтэрээнэ, Хоту көһөрүллүү кыттылааҕа, «Аҕа дойду Улуу сэриитин II-с истиэпэнэ», «Бочуот Знага» уордьан кавалера Семен Николаевич Дьячковская быйыл төрөөбүтэ 100 сылын туолла.

Биллэрин курдук, быйылгы 2024 сыл Арасыйыаҕа Дьэ кэргэн, оттон Сахабыт сиригэр Оло саас ылыннан биллэрилиннэ. Итинэн сизгэрэн, биһиги дьэ кэргэн, оҕолор-сизгэрэн, хаан-уруу аймактар уонна аҕабыт чугас табаарыс дьон. Арҕаа бас түөлбө биһир ытык-мааны киһибит Семен Николаевич Дьячковская туһунан кэлэр кэнчээри ыччаттарбытыгар үйэтитэр санааттан бу кэрчик ахтылары эһизэхэ биһигини эрихтэтир баҕарабыт.

Биһиги төрөппүт аҕабыт Семен Николаевич Дьячковская 1924 сыллаахха, кулун тутар 15 күнүгэр элбэх оҕолоох, биһир ыанар ынахтаах бастар дьадаҕы малга – Сылан нэһилиэгин Лэбийэ дьэ күүлээх Суорумар дьэ алааска күн сирин көрбүт эбит. Аҕалара күн сириттэн эрдэ күрэнэн, сэри уот-курбан сылларыгар соҕотох ийэлэригэр итиллэн, 12 биһиргэ төрөөбүттэртэн кэлин 7 оҕо киһи-хара буолан, оччотооду олох тутулун ымактара, өйдөрө-санаалара тийэрэнэн туһунан, дьон-сэргэ сэгээрэтигин итиэннэ ытыктабылын ылбытара. Онон үүнэн иһэр ыччакка холобур буолуо дьэ санааттан, аҕабыт биһиргэ төрөөбүттэрин туһунан кыра бырааттара Иван Николаевич Дьячковская (Мэнэ Хангалас оройуонун Бочуоттаах олохтооҕо) ахтытын ваҕааччыларга биһигини эрихтэтир баҕарабыт. Убайбыт биһиргэ төрөөбүттэрин туһунан бу курдук суруйан хаалларбыт:

“Биһиги аҕабыт Николай Семенович Дьячковская – силиһэ-мутута суох үөскээбит-улаппыт Сылантан төрүттээх тулаайах киһи. Ийэбит Евдокия Николаевна (Капаловна) Собакина (Дьячковская) – Мырылаттан төрүттээх дьахтар этэ.

Улахан убайбыт Афанасий Николаевич Дьячковский (1914-1985сс.) 1941-1944сс. бастакы мобилизацияга сэриигэ ынгырыллан, Аҕа Дойдуну көмүскүү Улуу сэриигэ кыттыбыта. Бизэс төгүл ырааханньык бааһыран, сэри инбэлиитэ буолан, бойобуой уордьаннаах эргиллибитэ. Оттон ыла, хара өлүүр дьэри, 50 сыл устата, эргизэн тэрилтэтигэр үлэлээбитэ. Элбэх уордьаннаах, мэтээллээх өрөспүүбүлүкэ Эргизин биһир бочуоттанар үлэһитэ этэ.

Иккис улахан убайбыт Роман Николаевич Дьячковский (1916-1999сс.) сэбиэскэй-партийнай оскуоланы бүтэрэн, колхуос бэрэссэдээтэлинэн, Сэбиэт бэрэссэдээтэлинэн үлэлээбит, тэрийэр-дьаһайар дьобурдаах, дьону

этэ. Миһигин, 5 саастаахпар улаханньык ылдыһан олоҕо сыспыт оҕону, киһи көрөн-истэн, оҕолоон, киһи оҕорбута диһиллэрэ.

Алтыс оҕо – кыра эдьийим Марфа Николаевна Дьячковская (1931-2013сс.) – орто библиотечнай үөрэхтээх. Киһи оскуола сааһыттан уопастыбаннай үлэ көхтөөх кыттааччыта, комсомольскай тэрилтэ сэкирэтээрэ этэ, учком эгин буолара. Кэлин Сылан нэһилиэгэр, оттон оройуон киһинигэр библиотечкаларга үлэлээн, бизэс-сийэһэ тахсыбыта. Майгытынан, үлэһитинэн сирдэрбэтэ, уопастыбаннай олоххо көхтөөхтүк кыттар, дьонго-сэргэҕэ ытыктанар этэ.

Өссө биһиги иннибитигэр Уйбаан, Ылдыа, Ыстапаан, Даайа дьэ оҕолор аҕабыс кырларыгар күн сириттэн барбыттара биллэр. Кэлин мин үрдүбүмэн биһир Устинья дьэ кыс кыратыгар өлбүтэ үһү.

Оттон сэттис оҕо – биһиги убайбыт Иван Николаевич Дьячковский (1934-2008сс.) – үрдүк юридическай үөрэхтээх, Саха өрөспүүбүлүкэтин норуот хаһайыстыбатын үтүөлээх үлэһитэ итиэннэ Мэнэ Хангалас оройуонун Бочуоттаах олохтооҕо. Үйэтин тухары силиэ-дэбэтэлинэн итиэннэ кэлин ОБХСС инспекторунэн үлэлээн, Мэнэ Хангалас оройуонугар бочуоттаах сынньаланга тахсыбыта. Үлэтигэр олус бэриниһилээх, принципиальнай силиэ-дэбэтэлинэн ахтыллар. Ол курдук, ситиһилээх үлэтин түмүгүнэн, сыл ахсын Ис дьыала Министириситибэтин иһинэн ытыллар социалистическай күрэххэ “Лучший по профессии” дьэ үрдүк ааты хас да сыл устата ситиспитэ. Ону ССРС, САССР уонна бээдэмистэбэннэй таһымнаах элбэх наҕараадалара, мэтээллэрэ туоһулууллар.

Дьэ, ити курдук, бу Орто бараан дойдуга баар олох кыһалҕатын билэн, тулуйан уонна туруулаһан, биһиги аҕабыт Семен Николаевич биһиргэ төрөөбүт инни-лэринэн итиэннэ балтыларынаан киһи-хара буолбуттар эбит. Кэлин олох арыый да тупсан, дьон-сэргэ санаата көтөбөлүүтэ, биһиги дьолбутугар, ийэлээх аҕабыт көрсөн ыал буолан, оҕо-уруу төрөтөн,

түөрт оҕону атахтарыгар туруоран, элбэх сизэн, хос-сизэн эһэтэ-эбэтэ буолар дьолломмуттара.

Итиннэ даҕатан, аҕабыт туһунан оҕолорго, тус бэйэбитигэр, туох өйдөбүл хаалбытын ахтан ааһарбыт, санаа атастаһарбыт тоҕоостоох. Ол иһин элбэхтэн биһир кэрчик түгэни ахтан-санаан ааһыым. Дьоллоох оҕо сааскар төрөппүттэрин ийэлээх-аҕа курдуутун баар буолуохтаахтарын курдук саныымын. Аҕалаах-ийэбит сизгэ сылдьан, “маннык-итинник гынын” дьэ такайалларын тоҕо эрэ өйдөбөппүт. Арай, кыра эрдэхпиттэн курдуутун үлэҕэ сыһыаран, эбэбитинэн “Олох төрдө – үлэ” дьэ өйдөбүлү ингэрбитэрэ. Билигин ол – дьолбут эбит дии саныыбыт. Туох кистэлэ кэлиһэ, тустаах кэмигэр, оҕотук санааҕа, араас быстах, мэник-тэник санаа барыта баара. Ол эрэри арыый да улаатан, бор-буйбутун ситэн ээр оҕолорго биһир түгэн биһиги аҕабытыгар сыһыаны итиэннэ аҕабыт туһунан өйдөбүлү соһутчу уларыттыта. Ол маннык этэ: биһир саас, 1974-1975 сыллаахха Райком мунньаҕар Хомунаалынай контуора үлэтин дүүллэһии мунньаҕар аҕабыт С.Н. Дьячковская тахсыбыт Уураах, дьаһал сорох боппуруостарыгар сөбүлэспэккэ, партийнай билиэтин остуолга уурбутун туһунан сонун оройуону тилиһэ көтөн, биһиги, оҕолор, кулаахпыттыгар кытары тийибитэ. Ол ыраахан сонун өһөһөр биһизэхэ, оҕолорго, сүр баттаһыннаах буолбута. Санаабытыгар, дьон сыһыана да уларыттыта. Ол эрэри аҕабыт өттүттэн туох эрэ уларымы тахсыбытын төрүт өйдөбөппүт. Куруутун, буоларын курдук, түүннэри-күнүстэри түбүктээх үлэтин тохтоппоко, үлэлирин эрэ өйдүүбүт. Арай, биһир күн ийэбит биһигини, уолаттары, баанньыкка ытта. Паарданар хоско киирбиппит – үүт-тумарык сиктээх паар быһыгар оройуонмут бэтэрээннэрэ, кырдыаҕа хомунуус оҕонньоттор – Василий Прокопьевич итиэннэ Петр Михайлович дорҕоонноох баҕайытх били, айдааннаах мунньаҕы ыргыт кэпсэттэллэрэ иһилиннэ. Биһиги, оҕолор, кыбыстан, санага суох ным олоҕодобут. Арай, үөрүөхпүт иһин, биһир да тылыннан бу ытык кырдыаҕастар аҕабытын хомуруйбатылар. Хата, аҕабыт Семен Николаевич туруорсуутунан, оройуонуга туох-ханнык тууулар барбыттарын, хас бизэстэ усталаах тратуардар оҕоһуллубуттарын уонна хомунаалынай контуора кэлиһи ситиһиллэрин барытын аҕа кэпсэттилэр. “Сэмэн принципиальнай хаачыстыбата буруй буолбатах. Ол барыта – олох, ыраахан үлэ көрдөбүлэ. Онон

олохтоох Райком итинник салайааччынан киһи туттуохтаах этэ”, — дьэ кэпсэтиллэрин түмүктэтиллэр. Көр, биһир да киһи утары саҕарбата ээ. Оо, онно үөрбүппүтүнэ? Ити аҕабыт туһунан ытык кырдыаҕастар үтүө өйдөбүллэрэ, боростуой дьон-сэргэ өйөөһүнэ итиэннэ ытыктабыла кэлин биһизэхэ олохпутугар дьолун төһүү буолбута. Тус олохпутугар кизэн аар-тыгы арылан бизэритэ.

Түмүккэ этиэ этибит – бу ааһан эрэр аҕа саастаах көлүөнэ дьону ааспыт олох ыарахаттарын тулуйан, үүнэр көлүөнэ туһугар туруулаһан туран киирсибит хоһуун-хоодуот көлүөнэ быһыытынан сыаналыыбыт, ылынабыт. Кинилэр кэлэр олох инники сайдыытын туһугар тус олохторунан, өйдөрүнэн-санааларынан, төрүт саха олохун сирин-майгытын тутан, биһизэхэ, үүнэн иһэр көлүөнэҕэ ингэрбитэрэ, уһуйбуттара диэтэххэ, сыыспаппыт. Хас биһирдии сизэн, оҕо, ыччат аҕатын эбэтэр эһэтин туһунан истинник ахтар-саныыр итиэннэ киһи туттар буоллаҕына, көлүөнэ ситимэ салҕанан, саха дьонно омук быһыытынан сүтүө-симэлиэйэ суоҕа этэ дьэ баҕалаахпыт.

С.Н. Дьячковская оҕолоро, кийинтэрэ итиэннэ сизгэрэнэ.

Ссылка:

1. Дьячковский Иван Николаевич. Ахтылар. Самоиздат, 2001.

2. Дьячковский Роман Николаевич. И живет на земле Человек (Сиргэ төрөөн, киһи буолан) Якутск, 2007.

Идэбин таларга олук уурбут тириэньэрим

Иһирэх тылынан. Василий Захаров Чурапчыга остуол тенниһэ сайдарыгар дьоруун кылаатын киллэрбитэ.

Светлана БАШАРИНА.

Чурапчы оройуонугар бастакы остуол тенниһин, гимнастика сизексийэлэрэ 1966 сыллаахха көнгүл тустууну кытта тэҥнэ аһыллыбыттара. Остуол тенниһигэр уонна гимнастика сизексийэлэригэр тириэньэринэн Чурапчы орто оскуолатын физкультурата учуутала Василий Петрович Захаров аһаммыта.

спорка уһуйбута. Гимнастика, хайыһарга оройуонун чизһин элбэх күрэхтэһиилэргэ ситиһилээхтик көмүскээбитэ. Эдэр эрчимнээх, салайар дьоруундаах учуутал спортивнай оскуолаа аһааһабыттан үлэтигэр санаттан-сананы киллэрэн былааннаахтык үлэтин саҕалаабыта. Араас таһымнаах күрэхтэһиилэргэ итиллээччилэрин кытыннарарын таһынан, үөрэтэр-эрчиллэр спордарга ытталыра. 1968с. Москва куоракка М. Догордуров, Б. Попова уонна мин буолан, иккис тириэньэринэн үлэни сылдыар А.М. Догордуров салаататынан эрчиллэн кэлбиппит. 1969с. сайын-гар Иркутскай куорат спортивнай лаабырыгар спордана барыахтаахпыт туолбата. Оройуон күүстээх спортсменнарын ыгыран, араас дьарык-

тары ытара. Биир оннук көрсүһүүтэ согуруу үөрэнэр устудьуону Петр Оконешиников кытта дьарыгы тэрийбитэ. Петр Петрович саҕа техническэй приему "Топ-спини" көрдөрбүтэ. Василий Петрович үгүс үлэлэрэ өрөспүүбүлүкэ остуол тенниһин пропагандалааһыгар, сайыннарыгар туһаайыллыбыттара. Ол курдук, 1966с. А. Догордуров, А. Поисеева, Н. Федоров бүлүү бөлөх оройуоннарын, 1967-1968с. СГУ устудьуоннарын кытта табыарыстык көрсүһүүлэри тэрийбитэ. 1966с. Москва куораттан ССРС спордун маастарын В. Головановы ыгыран, Саха сиригэр күүстээх теннисчигэр, тириэньэргэр Чурапчыга мунньан, бирий устата үөрэтэр-эрчийэр дьарыктары тэрийэн, үрдүк таһымга ыһпыта. Бу спордотомоннар маастарыстыбалара үрдүүрүгэр, тириэньэрдэр үөрэтэр-эрчийэр дьарыктарын методикаларга тупсарыгар улахан олугу уурбута. Үлэтин биир сүрүн хайысхатынан буолар: дьарыктыыр көрүннэрин оборудованиелара, спортсменнарын туттар инвентардара саҕардылалларын туруорсуу, стандарка эппизтэһэллэрин хааччыйыы. Ол курдук, 1967 сыллаахха диэри хара кырааскалаах каптаһын уонна халыг фанера остуолларга оонньуур этибит. Бу сыл "Динамо" фирма саҕа түөрт остуолугар, япония ракеткаларынан, вьетнам мээчиктэ-

ринэн оонньообуппунт. Үөрэтэр-эрчийэр дьарыгар байэ оноруу тренажердары туттара. Бэлэспизт калүөлэлэрттэн онгоһуллубут спортивнай тэрилтэ уустук подачаларбытын, техническэй приемнарбытын сүрдээх уһуннук эрчийэрэ. Илинбит киистэтин хамсатан, уһун, суон сорус, сымнаҕас эрэһинэ быада долгун таһаарарбыт. Күрэхтэһиилэргэ атын оройуон спортсменнара подачаларбытын сүрдээгин ыарыратар этилэр. Ол уустук тэхниккэлээх подачаларбытын итиллээччилэргэр үөрөппитим. Онтум билигин «Чурапчинские подачи» диэн номох буолан аһтаналлар.

Василий Петрович киһи быһыытынан сымнаҕас, холку майгылааҕа, итиллээччилэригэр барыбытыгар тэҥ сыманнааҕа. Дьарыкка үрдүк ирдэбиллээх, сүрбүлдьири сөбүлээбэт этэ. Дьарык саҕалаһабыттан бүтүөр диэри, ис дууһабытын ууран туран дьарыктанарбытын ситиһэрэ. Дьарыкпыт ШКМ көрдүөрүгэр буолара, дьарыкпыт таһаарылаах буоларын туһугар араас ньымалары туттара. Ол курдук, биир кылааска гимнастика оборудованиелара туруоруллубуттара. Ол хоско гимнастика элимизинэрин дьарыктыра. Кэлин онно баскетбол ииттэрэ ыйаммыттара, онон дьарыкпыт быһыыгар баскетболлуур этибит.

В.П. Захаров салайбыт 1964-1969 сылларыгар остуол тенниһигэр хамаанданан кыайыы өрөгөйүн билбиппит:

- 1966-1971сс. Саха АССР үөрэнээччилэрин икки ардыларыгар биирдиилээн уонна хамаанданан бастыыр иһин чемпионка хамаанданан 1 миэстэ;
- 1969с. Уһук Илин уонна Илин Сибиир үөрэнээччилэрин икки ардыларыгар биирдиилээн уонна хамаанданан бастыыр иһин чемпионка 3-с миэстэ, 1966с. Хабаровскайга 3-с миэстэ;
- 1965, 1966, 1967, 1968сс. Саха АССР «Урожай» ДСО уобаластаабы сэбиэтин чемпионатыгар хамаанданан 1-кы миэстэ;
- 1966с. Саха сиригэр норуоттарын V-с спартакиадагыгар хамаанданан 1-кы миэстэ;
- Улахан дьонго Уһук Илин уонна Илин Сибиир биирдиилээн уонна хамаанданан бастыыр иһин чемпионка: 1964с. Владивостокка – 2-с миэстэ, 1965с. Читага – 3-с миэстэ, 1967с. Дьокуускайга – 1-кы миэстэ, 1971с. 2-с миэстэ.

Ону тэҥэ итиллээччилэрин биирдиилээн, пааранан ситиһиилэрин ааҕан сиппэккин. Василий Петрович спорка, кыайыыга туруоруммут сыалы ситиһэргэ уһуйбут, атын да хаачыстыбалары интэрбит сүбэтэ-амата итиллээччилэрин кэнэ-бэски үлэлэригэр, олохторугар сырдык суолдуу буолбута. Ол кини үөрөппит оҕолорун үлэ-ситиһиилэрэ туоһулуулар.

- А.И. Поисеева – СӨ Норуот хаһаайыстыбатын үтүөлээх үлэһитэ, СӨ Социальнай сулууспа туйгуна, Ил Түмэн иккис, үһүс ыҥырылтын дьоктаата, СӨ Остуол тенниһигэр федерациятын Бочуоттаах бэрэсидьэһэ;

- Н.П. Федоров – СӨ физкультурата уонна спорка үтүөлээх үлэһитэ, туйгуна, СӨ үөрэҕириитин туйгуна;

- А.М. Догордуров – Арас-сыыйа спорка маастарыгар кандидат, "Урожай" ДСО Бочуоттаах үлэһитэ;

- Г.С. Платонов – Чурапчы улуунун потребительскай кооперация Бочуоттаах үлэһитэ "Арас-сыыйа потребительскай кооперация сайдыытыгар кылаатын иһин" уордуннаах, РСФСР суруналыстарын Союуун чилиэнэ;

- С.Н. Сорокумова – үлэ бэтэрээнэ, РСФСР үөрэҕириитин туйгуна, Социалистическай күрэх кыайылааҕа;

- М.М. Догордуров – Арас-сыыйа спорка маастарыгар кандидат, РС(Я) ШВСМ дириэктэринэн үлэһитэ;

- С.Н. Башарина – СӨ үтүөлээх тириэньэрэ, СӨ үөрэҕириитин туйгуна, РФ физкультурата уонна спорка туйгуна;

- М.П. Шишигина – СӨ үөрэҕириитин туйгуна, СӨ Физкультурата уонна спорка туйгуна.

Реклама

РСКХБ

СЕЛЬСКИЙ КРЕДИТ
НА РЕМОНТ И
БЛАГОУСТРОЙСТВО
НА ОСОБЫХ УСЛОВИЯХ

ОФОРМИТЕ ПРЯМО СЕЙЧАС!

информация о кредитных программах
и условиях их предоставления
на сайте РСКХБ: rskhb.ru

**«Потребительский кредит
с льготной процентной ставкой
для граждан Российской
Федерации на повышение уровня
благоустройства домовладений»**
в государственной поддержке в рамках
Потребительского Правительства РФ от 26.9.2019 № 014

Целевое использование:

- Приобретение и монтаж оборудования в целях обеспечения централизованного или автономного электроснабжения, водоснабжения, водоотведения, отопления, а в газифицированных районах – для обеспечения газоснабжения жилых домов (помещений), расположенных на территории (районах, поселениях) в составе территории (районах, поселениях);
- Ремонт жилых домов (помещений), расположенных на сельских территориях (сельских поселениях)

Валюта: рубли РФ.

Сумма кредита:

- от 20 тыс. рублей включительно
- для проживающих на сельских территориях (сельских поселениях) субъектов РФ, входящих в состав Дальневосточного федерального округа и Ленинградской области – до 700 тыс. руб. включительно;
- для проживающих на сельских территориях иных субъектов РФ – 500 тыс. руб. (включительно)

Срок кредита: от 6 месяцев включительно до 60 месяцев включительно.

Комиссия за выдачу и сопровождение: не взимается.

Обеспечение: не требуется.

Страхование:

добровольное личное (страхование заемщика) заемщика (не является обязательным условием предоставления кредита, оплата добровольного личного и страховочного производится за счет собственных средств).

Порядок предоставления кредита: в беззастенчивой форме при заключении суммы кредита на текущий счет заемщика, открытый в АО «Россельхозбанк», для дальнейшего перечисления на счет заемщика, открытый в АО «Россельхозбанк» в пользу кредитной организации, на основании письменного заявления заемщика на расчете перечисления денежных средств.

Порядок погашения: ежемесячно дифференцированными или аннуитетными платежами (по выбору заемщика).

Досрочное погашение: допускается полное или частичное досрочное погашение кредита без моратория и комиссии в любую дату.

Требования к заемщику:

- возраст: от 23 лет включительно до 65 лет включительно на момент возврата кредита;
- гражданство: РФ;
- постоянная регистрация на сельских территориях (сельских поселениях);
- адрес регистрации (проживания), подпадающий под действие программы (сельских территорий, входящих в состав Дальневосточного федерального округа и Ленинградской области), не должен совпадать с адресом залогового имущества (не допускается наличие предоставленного кредита);
- срок работы: не менее 6 месяцев на последнем (последнем) месте работы и не менее 1 года общестроительной работы за последние 5 лет;
- допускается привлечение созаемщиков для учета их доходов при расчете размера кредита.

Необходимые документы:

- паспорт гражданина РФ;
- документ, подтверждающий доход (справка о доходе физлица) в размере не менее 1 по форме АО «Россельхозбанк» и др.);
- иные документы по требованию АО «Россельхозбанк».

Срок действия решения:

30 календарных дней с даты принятия банком положительного решения о предоставлении кредита.

Действие продукта:

во всех подразделениях АО «Россельхозбанк».

